

doi:10.5559/di.22.4.09

Željko Holjevac (ur.) GOSPIĆ Grad, ljudi, identitet

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Gospić, Zagreb – Gospić, 2013., 700 str.

Na poticaj Grada Gospića, u izdanju Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, odnosno njegova Područnog centra u Gospiću, objavljena je i javnosti stavljena na raspolaganje (10. listopada u prostorijama Kulturno-informativnog centra u Gospiću) knjiga *Gospić – grad, ljudi, identitet*. Riječ je o znanstveno utemeljenoj monografiji koju je uredio Željko Holjevac, a svoje radove pripremili su i uredniku priložili stručnjaci s raznih područja, tako da je ova knjiga svojevrsna kompilacija najnovijih znanstvenih spoznaja koje se tiču Grada Gospića. Valja imati na umu činjenicu da je Grad Gospić sa svojih 966,9 km² najveća administrativno-teritorijalna jedinica u Hrvatskoj, a čini je 50 naselja. Iako je županijsko središte Ličko-senjske županije, grad do sada nije imao objavljenu cjelovitu monografiju, tako da ova knjiga popunjava višedesetljetnu prazninu u znanstvenim spoznajama o Gospiću. Knjiga je sadržajno podijeljena na 8 tematskih cjelina, unutar kojih je raspoređeno 30 znanstvenih i stručnih radova.

Na samom početku nalazi se *Predgovor*, koji je napisao urednik knjige, Željko Holjevac.

Prva tematska cjelina nosi naslov *Geografsko-demografske značajke*. Unutar o-

ve cjeline nalaze se dva rada. Prvi rad napisao je Dane Pejnović, profesor na Odjeku za geografiju PMF-a u Zagrebu. Autor je svoje poznavanje Like, a osobito područja Srednje Like, sažeo u rad koji problematizira značajke geografskoga položaja, stupnja i smjernica razvoja te suvremenih značajki prostora Grada Gospića. U drugom radu socijalni geografi, odnosno demo(geo)grafi Nenad Pokos i Ivo Turk, djelatnici IDZ Ivo Pilar, bave se demografskim obilježjima naselja i Grada Gospića. U radu su prikazani podaci Državnog zavoda za statistiku o uglavnom negativnim demografskim prirodnim i mehaničkim kretanjima stanovništva. U radu je također razjašnjen biološki (spol i dob), društveno-gospodarski (stanovništvo prema ekonomskoj aktivnosti) i kulturno-antropološki (stanovništvo prema narodnosti i vjeri) sastav stanovništva Gospića. Zanimljiva je paralela koja se kroz rad provlači na relaciji naselje-grad, jer su razlike u demografskim obilježjima na tim dvjema razinama znatne.

Druga tematska cjelina naslovljena je kao *Povijesni razvoj*. Unutar ove cjeline nalazi se devet radova. Tako se prvi rad, autorice Tatjane Kolak, djelatnice gospićkoga Muzeja Like, uglavnom tiče prapovijesnih spoznaja o ovome prostoru, a spoznaje izložene u radu rezultat su arheoloških istraživanja. Pronalazak neolitičke sjekire na prostoru Gospića svjedoči o ranom naseljavanju ovih prostora. Arheološki pregled završava srednjovjekovnim nalazima turskih fortifikacijskih objekata. Drugi rad donosi spoznaje o srednjovjekovnoj Ličkoj županiji (prvi spomen sredinom 10. st.) i naselju Kasezi, koje se spominje na obali Novčice još u 13. st. Rad je to povjesničara Hrvoja Kekeza, zaposlenika Hrvatskog instituta za povijest. Autor naglašava da recentno naselje Gospić svoje začetke valja tražiti u srednjovjekovnim utvrdama u okolici današnjega Gospića (utvrde su bile u rukama plemićke obitelji Mogorovića, a kasnije potpadaju pod vlast krbavskih knezova i Frankopana) i naseljima koja su postojala na ovom

prostoru do početka 16. st., a ponajprije već spomenutom naselju Kasezi. U trećem radu razmatraju se osman(lij)ski korijeni Gospića. Rad je napisao Marko Šarić. Autor se poziva na osmanlijske katastarske *deftere* (popise) iz 1574. i 1604. godine, u kojima se spominje selo Gospojina, odnosno kasnije i *mezra* Gospić. Iako je u to vrijeme na ovim prostorima bila ustrojena *nahija* Novi s istoimenim središtem, moguće je da se korijeni iz protourbane faze geneze Gospića kriju upravo u istoimenoj *mezri* Gospić. Sljedeći rad, četvrti u sklopu ove tematske cjeline, napisao je djelatnik Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar – Područnog centra u Gospiću, Ivan Brlić. U radu je dan pregled gospićke povijesti od odlaska Turaka (kraj 17. st.) do razvojačenja Vojne Krajine (1881. godine). Naglašavaju se važne reforme i aktivnosti oko izgradnje infrastrukture za prve austrijske uprave, zatim kratke francuske epizode (od 1809. do 1813. godine) i konačno za druge austrijske uprave. Sljedeći rad, kojemu je autor Željko Holjevac, voditelj Područnoga centra, pokriva razdoblje od razvojačenja Vojne Krajine do kraja Prvog svjetskog rata i raspada Austro-Ugarske 1918. godine. U radu se razmatra nova uloga Gospića kao upravnoga središta Ličko-krbavske županije, jedne od osam županija tadašnje nagodbene Hrvatske i Slavonije. Ivica Šute piše o Gospiću u međuratnom razdoblju. Iako je u radu prikazano razdoblje između dvije kaotične epohe u gospićkoj, hrvatskoj, ali i svjetskoj povijesti (svjetski ratovi), ovdje se mogu pronaći zanimljive činjenice, kao ona da je Lika 1921. godine brojala gotovo 200 000 stanovnika, a u Gospiću je živjelo 3 puta više ljudi nego danas. Uredbom o podjeli zemlje na oblasti Gospić postaje dijelom Primor-

sko-krajiške oblasti (1924. godine) te iz političkih razloga gubi upravnu funkciju na povijesnom ličkom prostoru. Ovo područje 1929. postaje dijelom Savske banovine, a od 1939. godine biva konačno integrirano u Banovinu Hrvatsku. Sedmi rad iz ove tematske cjeline temelji se na događajima vezanima uz Drugi svjetski rat, a autor rada je Davor Kovačić iz Hrvatskog instituta za povijest. Autor u radu precizno iznosi relevantnu arhivsku i objavljenu građu o događajima na gospićkom području od 1941. do 1945. godine. Sljedeći rad, nastavljajući kronološki niz, govori o Gospiću u socijalističkom razdoblju, a u radu autor Branko Dubravica piše o upravno-administrativnom, infrastrukturnom i privrednom razvoju Gospića te o ostalim važnim gradskim gospodarsko-obrazovno-kulturnim sadržajima u razdoblju druge Jugoslavije. U posljednjem radu koji pripada ovoj tematskoj cjelini autor Marijan Šarić donosi prikaz ratnih događaja u Domovinskom ratu. Važno je primijetiti, što autor u radu sugerira, da je tijekom ratnih razaranja na početku '90-ih godina Gospić teško stradao, bilo je uništeno 70% objekata i grad je bio, nakon Vukovara, po razorenosti drugi grad u Hrvatskoj.

U trećoj tematskoj cjelini – *Baština* – nalazi se 7 radova koji svjedoče o kulturnoj razvijenosti grada. U prvom radu Jelka Vince Pallua iznosi odabir tema iz tradicijske kulture Gospića i gospićkoga kraja. Autorica se poziva na brojne radove, pokušavajući popuniti praznine bogatoga kulturnog i tradicijskog mozaika gospićkoga područja, a sve u službi redefiniranja kulturnog identiteta. Sljedećim radom, koji zajedno potpisuju R. Vučetić, M. Ivanuš i M. Špikić, rasvjetljava se graditeljska baština Grada Gospića. U radu se obrazlaže prostorna struktura grada, a dan je i prikaz povijesnog razvoja nekih istaknutijih gospićkih građevina, uz ilustracije. Ana Tomljenović autorica je dvaju radova u ovoj tematskoj cjelini. Prvi govori o gospićkom novinstvu od druge polovice 19. stoljeća do danas. Zanimljiva je činjenica da je na

ovom prostoru izlazilo 16 novina i časopisa te 8 kalendara i raznih zbornika, a grad danas nema svoje glasilo. U drugom radu autorica piše o Lovri Paveliću i članovima njegove obitelji, jedne od najutjecajnijih u gradu. Inače, sam Lovre Pavelić bio je veletrgovac, građevinski poduzetnik, veleposjednik i bankar. Tadašnji zaposlenici Muzeja Like u Gospiću (rad je pisan 2009. godine) – Vesna Bunčić (ravnateljica) i Silvije Šojat (više nije zaposlenik Muzeja) – u radu prikazuju bogat fond Muzeja Like, čije su zbirke raspoređene u arheološki, etnografski, kulturno-povijesni i galerijski odjel, a bogata je i numizmatička zbirka. Zadnja dva rada ove tematske cjeline, autorice Ane Lemić, predstavljaju Ogranak Matice hrvatske u Gospiću (čije je djelovanje počelo još davne 1843. godine) te dugu tradiciju planinarstva u ovom kraju. Planinarsko društvo Visočica, čije je sjedište u Gospiću, najstarije je planinarsko društvo u Lici i jedno od najstarijih u Hrvatskoj.

Četvrta tematska cjelina govori o *Crkvi i školstvu* na gospićkom području. Sastoji se od dva rada. Prvi rad napisao je biskup Gospićko-senjske biskupije Mile Bogović. U radu autor naglašava važnost kršćanstva na ovim prostorima još od vremena rimske uprave, a donosi i prikaz sakralnih objekata na gradskom području. Gospić je postao 2000. godine sjedištem novoosnovane Gospićko-senjske biskupije. Drugi rad, koji potpisuje Vesna Grahovac-Pražić, problematizira gospićko osnovno, srednje i visoko obrazovanje te razvoj školstva na ovom području od samih početaka do danas.

Jezik i književnost – naslov je pete tematske cjeline, a sastoji se od tri rada.

Autor je Ante Bežen, zaposlenik Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U prvom radu autor opisuje govor Gospića i okolice. Govor Gospića i okolice u cjelini pripada štokavskom narječju hrvatskoga jezika, a velika većina stanovnika govori štokavskim ikavskim, odnosno zapadnim dijalektom štokavskoga narječja hrvatskoga jezika. Nakon toga slijedi mali rječnik gospićkoga govora, u kojem čitatelj može pronaći mnogo zanimljivih – zastarjelih i novijih – izraza koji čine korpus tzv. gospićkoga govora. Zadnji autorov rad odnosi se na značenje Gospića u hrvatskom pjesništvu, i to sa dva aspekta: doprinos pjesnika podrijetlom iz Gospića ukupnom hrvatskom pjesništvu te Gospić kao motiv u djelima hrvatskih pjesnika.

Šestom tematskom cjelinom, *Gospić danas*, čitatelja se uvodi u recentne sadržaje koje nudi Grad Gospić. U okviru ove cjeline dva su rada. Prvi se tiče toponimije gospićkih naselja, a autorice rada su Sanja Vrcić-Mataija i Vesna Grahovac-Pražić. Autorice u radu razmatraju ojkonime (imena naseljenih mjesta) svih 50 gospićkih naselja. Drugi rad dotiče temu gospićkih groblja. Autor Ivan Markešić u radu se osvrnuo na mjesta ukopa katoličkih i pravoslavnih vjernika grada Gospića (razmatraju se Katoličko groblje sv. Marije Magdalene i Pravoslavno groblje na Jasikovcu). Rad je obogaćen ilustracijama.

Sljedeća, sedma, tematska cjelina naslovljena je *Održivi razvoj i okoliš*. Sadrži tri rada. Autorice M. Štambuk, M. Marinović Golubić i A. Bušljeta Tonković u svojem radu uspoređuju intervjue s gradskom upravom (kao razvojnim akterom) grada Gospića iz 1997. i 2007. godine. Zdenko Zeman i Marija Geiger Zeman pišu o okolišnim dimenzijama i promicanju lokalne kulture Gospića kroz prizmu održivosti. Zadnji rad u ovom nizu, autorice Anite Bušljete Tonković, predstavlja gospodarsku i kulturno-umjetničku manifestaciju "Jesen u Lici", kao jednog od nositelja održivog razvoja u Lici.

Posljednja tematska cjelina ove monografije jest *Suvremeni identitet i razvojni*

potencijali, a prezentiraju je dva rada. Znanstveni tim Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, na čelu s ravnateljem Instituta Vladom Šakićem, nastoji rekonstruirati identitet građana Gospića na temelju terenske usmene ankete koja je provedena na reprezentativnom uzorku od gotovo 800 stanovnika grada ujesen 2012. godine. U radu su obrađene teme socijalnog identiteta, a rezultati istraživanja ističu dobre i loše strane života u gradu. Zadnji rad u ovoj cjelini napisala je Saša Poljanec Borić. Autorica navodi razvojne potencijale Gospića koje treba promatrati u okvirima jakosti i prednosti prema SWOT analizi Ličko-senjske županije. Ističe se uloga lokalne samouprave u realizaciji razvojnih mogućnosti.

Na samome kraju nalazi se *Sažetak* na hrvatskom i engleskom jeziku, *Popis autora* koji su pridonijeli nastanku monografije te *Kazalo imena*, koje pomaže u lakšem pronalaženju određenih informacija u samoj knjizi.

Nakon izdavanja zbornika *Identitet Like: korijeni i razvitak* u dvije knjige, monografija *Gospić. Grad, ljudi, identitet* druga je temeljna publikacija nastala radom Područnoga centra i njegovih zaposlenika i predstavlja polazišnu osnovu za daljnja istraživanja gospićkoga, ali i širega ličkog, kraja, koja će svakako pomoći boljem shvaćanju i promicanju snažnoga ličkog identiteta, kao dijela hrvatske tradicije i kulture. Monografija će poslužiti svakomu koga zainteresira Gospić kao predmet istraživanja, a lokalnom će stanovništvu pomoći u otkrivanju činjenica i znanja o njihovu gradu, kako ta znanja ne bi pala u zaborav.

Nikola Šimunić

doi:10.5559/di.22.4.10

Eviatar Zerubavel ANCESTORS AND RELATIVES Genealogy, Identity and Community

Oxford University Press, New York, 2012.,
226 str.

Kada je riječ o povijest i povijesnom naslijeđu, Europljani su donekle navikli gledati na SAD i američku povijest svisoka. Više od dvije tisuće godina povijesti europskoga kontinenta naspram petsto godina povijesti sjevernoameričkoga kontinenta (uzimajući, dakako, pisanu riječ kao kriterij onoga što držimo poviješću) čini se dovoljnim razlogom za takav stav, posebice ako se pridoda kako se i američki "ulazak u povijest" potkraj 15. stoljeća događa upravo zahvaljujući Europljanima predvođenima Kolumbom. Upravo u tom kontekstu na prvi pogled može izgledati čudna informacija kako je genealogija "drugi najpopularniji američki (pritom se, naravno, misli na SAD, op. a.) hobi nakon vrtlarstva i druga po redu najposjećenija kategorija web-stranica nakon pornografije". Štoviše, proučavanje i sastavljanje genealogija može se činiti zastarjelim zanatom čak i u europskim okvirima, s obzirom na promjene u strukturi i funkcioniranju obitelji. No da stvari nisu tako očite i jednostavne, jasno je nakon čitanja knjige Eviatara Zerubavela *Ancestors and Relatives*. Produbljujući ideje koje je iznio u knjizi *Time Maps*, Zerubavel razmatra načine oblikovanja i upotreba genealogija te oblikovanje genealoških mentalnih procesa uopće.

Autor je knjigu podijelio na sedam poglavlja (*The Genealogical Imagination, Ancestry and Descent, Co-Descent, Nature and Culture, The Politics of Descent, The Genealogy of Future, The Future of Genealogy*).

U prvom poglavlju (*The Genealogical Imagination*) autor naglašava činjenicu ka-